

ÖMER SEYFETTİN

Feyzi Ersoy

■ Ömer Seyfettin'i, yüz yıl önce 6 Mart 1920'de kaybettik. Türk dili ve edebiyatının en renkli ve en verimli simalarından biri aramızdan maalesef çok erken ayrıldı. Ömer Seyfettin, hikâyeci, şair ve fikir adamıydı. Otuz altı yıllık kısa ömründen geriye her biri Türk dilinin incileri olan onlarca sayfa eser bıraktı. Kendisini rahmetle anıyoruz.

Ömer Seyfettin ile tanışmam, her Türk çocuğu gibi benim de ilkokul yıllarımda oldu. *Kaşağı*, yazarın ilk okuduğum hikâyesiydi. "*Ahırın avlusunda oynarken aşağıdaki, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırıltısını işitirdik.*" diye başlayan satırları, bugün benim gibi pek çok kişi hatırlıyordur sanırım.

Ömer Seyfettin, asker bir baba ile asker kızı bir annenin çocuğuydu. Kendisi de Harbiye Mektebinde okudu. Orduda üsteğmen ve teğmen olarak görev yaptı. Bu görevi sırasında iki yıl Balkanlarda çetelerin peşinde koştu. Balkan Savaşlarına katıldı. Bu coğrafyada savaşırken 1913 yılında Yunan ordusuna esir düştü. Esareti yaklaşık on ay sürdü. Askerlikten istifası sonrası edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Ve bütün bu süreçte, hiç durmadan, sayfalar dolusu yazdı.

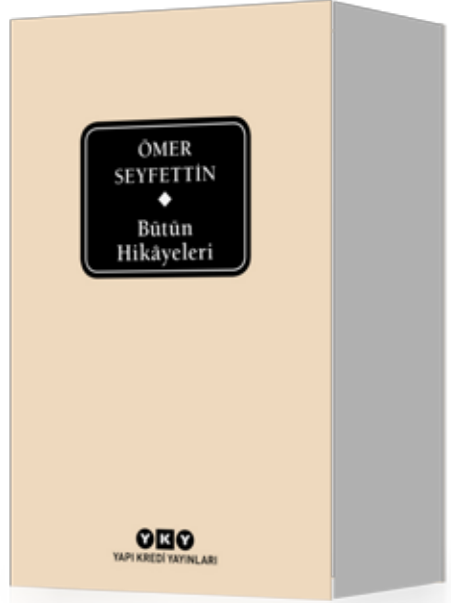
Ömer Seyfettin, kısacık ömründeki hatıralarını hikâyelerine yansıtmayı çok iyi başardı. Çocukluğumuzda sadece birer hikâye olarak okuyup geçtiğimiz bazı satırlarının onun hayatından meğer ne büyük izler taşıdığını, kendisi hakkında eserler yazıldıkça ve onu tanıdıkça öğrendik. Büyük hikâyecimiz, çocukluk yıllarını *Ant*, *Falaka*, *Kaşağı*; askerlik günlerini ise *Bomba*, *Beyaz Lale* ve *Nakarat* gibi hikâyelerinde çok iyi işledi. Tarihi, *Pembe İncili Kaftan*, *Başını Vermeyen Şehit*, *Kızılalma Neresi* gibi hikâyelerle sevdiren Ömer Seyfettin, *Perili Köşk*, *Kurbağa Duası* ve *Efruz Bey* gibi eserlerinde ise çeşitli toplumsal problemlere temas etti.

Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'ın verdiği bilgilere göre, sağlığında on iki eseri (üçü başkalarıyla birlikte) yayımlanan Ömer Seyfettin'den bize 160 hikâye, 140 makale, 89 şiir, 51 fıkra, 18 mensure, 15 mektup, 25 tercüme, 3 piyes ve bunların dışında 2 hatıra defterinden bazı parçalar kalmıştır (2020: 33-34). Bu rakamlar gösteriyor ki, Türkçenin yıllardır biriktirdiği kuvvetin önemli bir kısmı, âdetâ Ömer Seyfettin'de vücut bulmuş ve sonraki nesillere çok değerli bir miras ulaşmıştır. Ömer Seyfettin'in sağlığında yayımlanmış eserleri şunlardır:

Tarih Ezeli Bir Tekerrüddür (İstanbul 1911), *Millî Jimnastik* (1911), *Yeni Lisan ve Bir İstimszac* (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem, M. Nermi ve Kâzım Nami Duru ile birlikte, Selanik-1911), *Vatan! Yalnız Vatan...* (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'le birlikte, Selanik-1911), *Herkes İçin İçtimaiyat: Ticaret ve Nasip* (1914), *Yarınki Turan Devleti* (1914), *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (1914), *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (1914), *Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?* (1914), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919).

İmparatorluğun en kötü yıllarına şahitlik eden Ömer Seyfettin'in ömrü, ne yazık ki Millî Mücadele'den yürekleri ferahlatan haberlerin alındığı günleri görmeye yetmedi. O, vefatından hemen bir buçuk ay sonra gerçekleşecek Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışını göremedi. İnönü'den, Sakarya'dan, Kocatepe'den gelen müjdeli haberleri alamadı. İzmir'in kurtuluşuna, Cumhuriyet'in ilanına şahit olamadı. Kim bilir bu mutlu günleri yaşasa, neler düşünecek neler yazacaktı.

Türk milletinin ve Türkçenin büyük bir âşığı olan Ömer Seyfettin'in Türk diline en büyük hizmetlerinden biri, hiç şüphesiz, Türkçenin sadeleşmesi yönündeki çalışmaları olmuştur. O, 28 Ocak 1911'de Ali Canip'e hitaben yazdığı "*Geliniz Canip Bey, edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim. Ah, büyük fikir! Sây, sebat ister...*" cümleleriyle bu konudaki ilk adımlarını atmıştır. *Genç Kalemler* dergisinde 8 Nisan 1327 [21 Nisan 1911]'de yayımlanan "Yeni Lisan" makalesi ile dilde sadeleşme fitilini ateşleyen Ömer Seyfettin, bu konudaki en büyük desteği yol arkadaşları Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp ile Kâzım Nami Duru'dan almıştır.

Ömer Seyfettin, Selanik'te çıkan *Genç Kalemler* dergisinde yayımlanan “Yeni Lisan” başlıklı makalesinde özetle Arapça, Farsça kurallara göre yapılmış tamamlamaların dilimizden atılmasını, tamamlamaların Türkçe olmasını, yabancı çokluk biçimlerinin terk edilip Türkçenin çokluk biçimlerinin kullanılmasını, bunlara ilave olarak da Arapça ve Farsça kökenli ön ve son eklerin kullanılmasını istiyordu. Ömer Seyfettin, burada belirlemiş olduğu temel prensiplerle Modern Türkiye Türkçesinin de temellerini atmış oluyordu. Daha önceleri çeşitli kereler denenene ama başarıya ulaşamayan “dilde sadeleşme hareketi” Ömer Seyfettin’in yaktığı meşale ile başarıya ulaştı. Bugünkü edebî dilimiz, “İstanbul halkının konuştuğu gibi yazma” düşüncesinden hareketle sadeleşerek günümüze kadar geldi.

Türk dili üzerine “Yeni Lisan” makalesi dışında da pek çok yazı yazan Ömer Seyfettin’in bu yazılarından seçtiğimiz birkaç görüşünü şöyle sıralayabiliriz:

Asıl lisan, yaşayan, yani konuşulan lisandır. Milletın manasını bilmediği, anlamadığı lisan ölüdür. Yalnız kitapların açılmaz sayfalarında gömülü kalır... Tıpkı toprağın altındaki ölüler gibi (Güzel Türkçe-1; Polat 2018: 353).

Osmanlı Devletindeki Arapların lisani nasıl “Arapça” ise Türklerin lisani da “Türkçe”dir ve “Osmanlıca” değildir (Güzel Türkçe-2; Polat 2018: 356).

Türkçe her lisandan kelime alabilir fakat Almanca ve Fransızcadan nasıl sarf ve nahiv kaidesi alamazsa Arapça ve Acemceden de alamaz (Güzel Türkçe-5; Polat 2018: 361).

Bir lisandan diğer bir lisana kelimeler, hatta bazı tabirler de geçebilir. Fakat sarf, nahiv, kaide geçemez (Tasfiyecilik Başka; Polat 2018: 772).

Ömer Seyfettin’in Türkçe ile ilgili o günkü şartlarda dile getirdiği yukarıdaki görüşlerinin bugün için de geçerli olduğu bir gerçektir. Onun konuyla ilgili bütün görüşlerini, kendisiyle ilgili yapılan yayınlardan ayrıntılı okumak gerekir.

Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının yukarıda örneklerini verdiğimiz tarzdaki görüşleri, o günlerde çeşitli tartışmalara neden olmuş ve bu fikirlere bazı itirazlar gelmişti. Ömer Seyfettin ise doğru anlaşılmadıklarını bir yazısında şu cümlelerle dile getirmişti:

Dediler ki:

- Biz Altay, Ural dilini, Orhun'un Göktürkçesini istemeyiz.

Hâlbuki Yeni Lisancılar da böyle bir şeyi istemediklerini hemen her makalelerinde tekrarlıyorlardı (Türkçe ve İlim; Polat 2018: 377).

Yukarıdaki satırlar da gösteriyor ki, Ömer Seyfettin'i yalnızca bir "çocuk hikâyecisi" olarak değerlendirmek, asla doğru değildir. Onu anlamak için kısacık hayatını uzun uzun okumak, onun hikâyelerinde ve fikir yazılarında işlediği konulara iyi nüfuz etmek gerekmektedir.

Ömer Seyfettin'i okumak, herhangi bir metni öylesine okumak demek değildir. Ömer Seyfettin'i okumak, Türkçenin engin denizlerinde yüzmek, onun binbir renkli çiçeklerinden doyumsuz tatlar almak demektir. Ömer Seyfettin'i okumak, vatan sevgisiyle dolmak, Türk'ü ve Türk tarihini sevmektir. Ömer Seyfettin'i okumak adil ve dürüst olmaktır. Ömer Seyfettin'i okumak duyarlı davranıp yarımsever olmaktır. Çalışkan olmaktır onu okumak.

Günümüzde, Ömer Seyfettin'i okumak ve anlamak için Türk çocuklarının, Türk gençlerinin ve Türk aydınının önünde sayısız imkân var. Bugün neredeyse her yayınevi onun hikâyelerini yayımlıyor ve okuyucunun hizmetine sunuyor. Ancak, bu hikâyeler yayımlanırken bazı hususlara mutlaka dikkat edilmelidir. Mesela, Ömer Seyfettin'in zaten sade ve anlaşılır olan diline sadık kalınmalı, çocuklar için hazırlanan serilerde ihtiyaç hâlinde gerekirse metnin sonuna birkaç kelimelik sözlükler eklenmelidir.

Ömer Seyfettin'in eserlerinin ilmî neşirleri de yapılıyor. Onun hikâyeleri, bugün Türkiye'de Ömer Seyfettin denilince ilk akla gelen isimlerden olan Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat ve Prof. Dr. Hülya Argunşah tarafından ayrı ayrı zamanlarda yayımlandı. Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat, ayrıca Ömer Seyfettin'in bütün nesirlerini ve şiirlerini de yayına hazırladı. Bu eserler, Türk Dil Kurumu yayınları arasında neşredildi. Bunların dışında Ömer Seyfettin'in hikâyeciliği, dılcılığı ve şairliği üzerine yazılmış onlarca çalışmayı da görebiliyoruz.

Ömer Seyfettin'in çeşitli cephelerinden ilk bahseden kişi, yakın arkadaşı Ali Canip Yöntem olmuştur. Ali Canip Yöntem'in *Ömer Seyfettin -Hayatı ve Eserleri* (Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1935) ve bunun gözden geçirilmiş 2. baskısı olan *Ömer Seyfettin (1884-1920) -Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler* (Remzi Kitabevi, İstanbul 1947) adlı kitapları ile onun hak-

kındaki çeşitli makalelerinin¹ sonraki yıllarda yapılan pek çok çalışmaya yol açıcı kaynaklar olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca, Ömer Seyfettin'in hayatından önemli kesitler sunan Tahir Alangu'nun *Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı* adlı eserinin, içerdiği bilgiler ve fotoğraflarla yazarı merak edenlerin ilk başvuracağı kaynakların başında geldiğini de mutlaka söylemeliyiz.

Türk çocukları, geçmişte Ömer Seyfettin'i çok sevdi. Bu sevgi bugün de eksilmeden devam ediyor. Hiç şüphe yok ki gelecek nesillerimiz de onun büyüğü satırlarını okumaktan büyük zevk alacaklar; Muhsin Çelebi'yi, Hasan'ı, Sermet Bey'i, Primo'yu, Koca Ali'yi, Kezban'ı ve onun diğer kahramanlarını, tıpkı bizim sevdiğimiz gibi çok sevecekler.

Bugün, Ömer Seyfettin'in aramızdan ayrılışının üzerinden yüz yıl geçti. Ancak, onun büyük çabaları ve gayretleriyle yeni bir yola giren Türkçemiz, bizimle birlikte yaşamaya, Ömer Seyfettin gibi kendini besleyen güçlü kaynaklar sayesinde gürül gürül akmaya hâlâ devam ediyor. Bu akışın sonsuza kadar devam etmesi ise en büyük dileğimiz!

Kaynaklar

Polat, Nâzım Hikmet, *Ömer Seyfettin, Bütün Nesirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

Polat, Nâzım Hikmet, *Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara 2020.

1 Ali Canip'in söz konusu yazıları Ahmet Sevgi ve Mustafa Özcan'ın derleyip yayına hazırladığı *Prof. Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri* (Konya 1995) adlı kitapta mevcuttur.

Ömer Seyfettin
1884 - 1920